

COL·LABORACIONS DE DOM JORDI PINELL AL
LITURGISCHE WOORDENBOEK

per SEBASTIÀ JANERAS

L'any 1992 el Pontificio Istituto Liturgico de l'Ateneo Anselmiano de Roma dedicava una Miscel·lània al seu professor P. Jordi Pinell: *Psallendum. Studi offerti al Prof. Jordi Pinell i Pons* (Studia Anselmiana 105 - Analecta Liturgica 15), a cura del P. Ildebrando Sciccolone. Com tota Miscel·lània, també aquesta s'obria amb la bibliografia del P. Pinell. I en aquesta bibliografia hi figuren articles signats per ell en el *Liturgisch Woordenboek*, publicat a Roermond en Maaseik per la casa J. J. Romen & Zonen. Aquests articles formen, tots junts, el número trenta-cinc de la bibliografia. Ara bé, només hi són recollits els articles del primer volum d'aquesta obra, i encara amb llacunes.

Aquesta mateixa bibliografia, limitada a la part estrictament litúrgica (sense la part literària, que també recollia la Miscel·lània romana) ha estat publicada posteriorment en una altra Miscel·lània, el volum IX (1999) de *Miscelània Litúrgica Catalana*, de la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics (Institut d'Estudis Catalans). Per tant, tampoc aquí no es recullen totes les col·laboracions de Pinell al *Liturgisch Woordenboek*. Crec, doncs, útil de donar-ne aquí la llista completa, tant més que hi ha una introducció general a la litúrgia visigòtica que no quedaria recollida.

La història de la col·laboració de Pinell al *Liturgisch Woordenboek* la conec molt bé, perquè jo també hi vaig col·laborar. El P. Pinell i jo ens vam repartir els articles. De fet, jo n'hi tinc pocs, perquè quan es publicaven els primers va semblar al monestir que jo era encara massa jove en la vida monàstica per a publicar. Llavors, de comú acord, algun article redactat per mi va ser signat pel P. Pinell. Cal observar que entre els articles *Mozarabische liturgie* i *Preces* hi ha una sèrie de breus articles típicament hispànics (*Post gloria in excelsis*, *Post nocturnos*, *Post nomina*, *Post orationem dominicam*, *Post pridie*, *Post sanctus*), que no estan signats per Jordi Pinell, sinó per Th. A. Vismans o A. Hollaardt. Hi ha enca-

ra algun altre article (com ara *Férotin*, signat per Th. A. Vismans) que hauria pogut ser redactat per Pinell. Recordo vagament que hi va haver alguna interrupció en la col·laboració, que respondria segurament al bloc d'articles esmentats. Articles com *León*, *antiphonarium van*, o *Litaniae*, els vaig redactar i signar jo.

Sobre el *Liturgisch Woordenboek* cal advertir encara una cosa. Va anar sortint en fascicles, que després es van convertir en un primer i en un segon volum. Això explica que aquests volums portin les dates d'aquesta manera: el primer, 1958-1962 (i no pas 1958, com es diu en les bibliografies esmentades) i, el segon, 1965-1968. Una altra particularitat és que els dos volums formen un tot continu, amb paginació seguida. El primer comprèn les columnes 1-1310 i, el segon, les columnes 1311-3026. Afehim-hi, per a completar el que dic sobre aquest diccionari, que el 1970 la mateixa editorial publicava un *Liturgisch Woordenboek Supplement*, amb col·laboracions sobre la reforma litúrgica del Concili Vaticà II (*Liturgisch Oriëntatie na Vaticanum II*) i amb uns índexs molt rics i molt útils: *a*) les diverses entrades del diccionari classificades per matèries; *b*) els *incipit* dels textos litúrgics llatins; *c*) termes litúrgics; *d*) termes grecs.

Posats aquests antecedents, dono a continuació la llista dels articles de Jordi Pinell. Indico sempre, entre parèntesis, la columna (cosa que fa la miscel·lània romana, però no la catalana). Tot i que hi ha una única numeració, separo, per a una major facilitat de consulta, els articles del primer volum i els del segon.

Volum I

Ad confractionem (42).
 Ad matutinum (43).
 Ad medium noctis (43).
 Ad nocturnos (44).
 Ad orationem dominicam (44-45).
 Ad pacem (45).
 Ad sanctus (45).
 Ad vesperum (45-46).
 Agie (78).
 Alia (94).
 Alleluiaticum (98).
 Benedictio (243-244).
 Benedictiones (244-245).
 Canonici, psalmi (351-352).
 Cantica. III (357-358).
 Clamor. I (420).
 Completuria (447).
 Gothicum, Breviarium (908).
 Indulgentia (1055-1056).
 Inlatio (1059).

Volum II

Liber commicus (1520).
Liber horarum (1521).
Liber mysticus (1521-1522).
Liber orationum (1522).
Liber ordinum (1522-1523).
Manuale (1653-1654).
Missa. II (1731-1732).
Missa omnimoda (1736).
Missa secreta (1736-1737).
Missale Mixtum (1755).
Montserrat [J. Pinell - J. P. Hollaardt] (1782-1784).
Mozarabische liturgie (1796-1825).
Preces. II (2249-2250).
Psallendum (2304-2305).
San Millán de la Cogolla (2505-2506).
Silos (2551-2553).
Threnos. II (2673-2674).
Ximenes de Cisneros (2946-2948).

RÉPERTOIRE ROMANO-FRANC ET CHANT «GALLICAN» DANS LA RECHERCHE CONTEMPORAINE

MATTHIEU SMYTH

Today, it would be impossible to celebrate Mass according to the Gallican rite. Only the readings and the eucharology have been preserved. The manuscripts of the antiphonary were not kept. As a result, we lack the songs which were part of the celebration. The sources pertaining to the Gallican rite have been totally lost¹.

J'aimerais montrer dans les pages suivantes que, du moins pour la liturgie mérovingienne des VIIe et VIIIe siècles, ce jugement de Jordi Pinell est par trop pessimiste. En invitant musicologues et liturgistes à dialoguer, j'espère suggérer quelques pistes de recherches dont certaines nous orientent vers la liturgie catalano-languedocienne. Bien des questions pourront paraître ici seulement esquissées, mais il s'agit dans un premier temps de dresser un état de la question, avant de s'engager plus avant.

Tout d'abord, des documents antérieurs ou extérieurs aux réformes carolingiennes indiquent ou contiennent des pièces de chant: le Lectionnaire de Wolfenbüttel², celui de Luxeuil³, l'Antiphonaire de Fleury⁴, les

1. *Handbook for Liturgical Studies I. Introduction to the Liturgy*, éd. A. J. CHUPUNGCO, Collegeville/Min., 1997, p. 181.
2. Éd. A. DOLD, *Das älteste Liturgiebuch der lateinischen Kirche (Bibl. Wolfenbüttel, cod. 4160, Weisenburgensis 76)*, Beuron, 1936 (Text und Arbeiten 26-28); CLLA 250.
3. Éd. P. SALMON, *Le Lectionnaire de Luxeuil (Paris BN, cod. lat. 9427) I, Édition et Étude comparative. Contribution à l'Histoire de la Vulgate et de la Liturgie en France au Temps des Mérovingiens*, Rome, 1944; II, *Étude paléographique et liturgique suivie d'un Choix de Planches*, 1953 (CBL 7 et 9); CLLA 255.
4. *Paris BN nouv. acq. lat. 1628*, éd. G. MORIN, «Fragments inédits et jusqu'à présent uniques d'antiphonaires gallicans», RBén 22 (1905), p. 329-356 (CLLA 428), cf. aussi G. MORIN, «Antiphonaire de Fleury», dans P.-P. VERBRACKEN, «25 notices liturgiques tirées des rétractations inédites de Dom G. Morin», dans *Traditio et Progressio. Studi... No-cent*, éd. G. FARNEDI, Rome, 1988 (Analecta Liturgica 12), p. 612. Le caractère tardif du manuscrit (Xe siècle) n'enlève rien à sa nature fondamentalement gallicane, cf. SALMON, *Le Lectionnaire de Luxeuil I*, p. LXXXVII.